

Libra: mijlpaal in de privatisering van geld

De euro krijgt een concurrent. Vanaf volgend jaar kunnen we ook betalen in libra, de digitale munt die Facebook onlangs aankondigde. Als wij massaal kiezen voor online betaalgemak hebben bank en overheid straks het nakijken.

De libra bouwt voort op het door banken geëxploiteerde geldstelsel. Dat stelsel is gebaseerd op schuld en daardoor risicovol. Tegen die achtergrond brengt de libra verbetering. Zo wordt de libra veiliger dan een tegoed bij een bank, en biedt ze ook nog eens groter betaalgemak. Als de libra een succes wordt is dat een nieuwe mijlpaal in de privatisering van geld. Dat proces is al een tijdje gaande. Het begon met de opkomst van giraal geld; door banken gecreëerde tegoeden die in onze samenleving worden gebruikt als geld. Banken hebben van de mogelijkheid om giraal geld te scheppen lustig gebruik gemaakt. Daarmee trokken ze de geldomloop naar zich toe. Het publieke contante geld is daarbij op de achtergrond geraakt.

Geldschepping

In het verleden werd de overheid algemeen als geldschepper gezien. Met de invoering van de euro is dat echter definitief achterhaald. De Europese Centrale Bank (ECB) beschouwt eurolidstaten niet meer als geldscheppende instellingen. Deze mogen weliswaar nog wat muntgeld in omloop brengen, maar alleen voor zover de ECB dat goed vindt. De macht over euromunten en -biljetten ligt bij de ECB. Schepping van het grote geld is aan commerciële banken overgelaten, in de vorm van giraal geld. Vooral in de tweede helft van de vorige eeuw heeft dat zijn beslag gekregen, waarbij het normaal is geworden om tegoeden als geld te gebruiken.

Een tegoed is een geldvordering op een bank. De houder van zo'n tegoed beschouwt dat als zijn geld. Als een bank failliet gaat kan het echter jaren duren voordat die houder zijn geld ook terug krijgt, als hij het al terug krijgt. Eerst zal de curator de bezittingen van de bank moeten verkopen en de opbrengst over de schuldeisers van de bank verdelen. Al die tijd zijn rekeninghouders hun geld kwijt, afgezien van de eerste ton, waarbij het depositogarantiestelsel voorziet dat deze direct wordt uitbetaald als een bank ten onder gaat.

Geldmarktinstrumenten

Voor professionele geldmanagers geeft dat te veel onzekerheid. Zij zetten hun geld dan ook niet zomaar op de bank. Als zij hun geld ergens parkeren vragen ze extra zekerheid. Om hen dat te bieden wordt gebruik gemaakt van geldmarktinstrumenten. Dat zijn contractuele regelingen die lijken op geld, daar ze bijna net zo liquide en waardevast zijn als geld. Deze instrumenten zijn doorgaans gedekt door staatsschuld en verhandelbare geldtegoeden. Geldmarktinstrumenten worden geboden door banken maar ook door niet-banken die, omdat ze een soort geld scheppen, ook wel schaduwbanken worden genoemd.

Geldmarktinstrumenten zorgen ervoor dat geldmanagers hun geld snel weer terugkrijgen als hun (schaduw)bank failliet gaat. Zij hoeven dan niet jaren te wachten tot een curator de eindbalans heeft opgemaakt. Ze kunnen zich bijvoorbeeld direct verhalen op hun onderpand, om zo hun geld weer terug te nemen.

Het was te verwachten dat deze professionele instrumenten voor iedereen beschikbaar zouden komen. Digitalisering maakt dat namelijk mogelijk. Deze heeft eerst geleid tot inburgering van giraal geld, dat groter gebruiksgemak bood dan contant geld. De volgende stap is gebruik van geldmarktinstrumenten, die meer zekerheid bieden dan giraal geld. In China is dat al realiteit. Daar stallen klanten van Alipay massaal hun spaargeld in Yu'e Bao, met afstand het grootste geldmarktfonds in de wereld. Met de libra brengt Facebook miljardair Mark Zuckerberg nu iets vergelijkbaars naar het Westen. Ook hier krijgen bedrijven en burgers straks een relatief veilige bewaarplaats voor hun geld.

De libra

Wat de libra precies is, is vooralsnog niet duidelijk. De wereld kreeg een prikkelende schets voorgeschoteld, maar geen gedegen uitleg van de cruciale details. Toch valt al een beeld te vormen. Voor elke libra worden door de libra-organisatie dekkende liquide reserves aangehouden, in de vorm van staatsschuld en geldtegoeden. Vanwege die liquiditeit is een "run op de libra" geen probleem. Als iedereen plotseling van zijn libra's af wil en deze dus verkoopt, dan kan dat zonder dat de libra-koers keldert of libra met een tekort komt te zitten. De libra-reserve krimpt dan, maar de libra-hoeveelheid krimpt mee en de overblijvende libra's blijven evengoed gedekt.

Door haar liquide dekking draagt de libra kenmerken van een geldmarktinstrument, die zij combineert met de functionaliteit van elektronisch geld. Dat maakt de libra niet alleen relatief veilig maar ook erg handig, zeker als marktpartijen de libra massaal als betaalmiddel gaan gebruiken. Ze hebben goede reden om dat te gaan doen, daar ze er een veilige geldbewaarplaats voor terug krijgen, makkelijk buitenlandse handel kunnen bedrijven en de inwisselbaarheid van libra in de nationale valuta verzekerd is.

Een pluim dus voor Mark Zuckerberg. Wat je ook vindt van zijn motieven of zijn smoelenboek, hij is met een slim plan gekomen. Dikke onvoldoende intussen voor de overheid die het zover heeft laten komen, dat één miljardair de euro kan beconcurreren. Als Zuckerberg de gunst van de burger weet te krijgen, pakt hij straks de hoogste plek in de geldpiramide. Aan bank en overheid dan de taak om die piramide overeind te houden.

De geldvoorziening

De publieke geldvoorziening, contant geld, is door de overheid structureel verwaarloosd. Intussen kozen wij voor betaalgemak. Dat werd door banken geboden. Daarbij moesten we wel voor lief nemen dat ons geld aan risico kwam bloot te staan. De overheid reageerde niet

door contant geld te moderniseren. Ze reageerde door banken met voorrechten en vangnetten te steunen, zodat het risico waaraan ons geld werd blootgesteld leek mee te vallen. Door deze informele publiek-private samenwerking konden banken de geldvoorziening stilletjes naar zich toetrekken.

Banken hebben de geldomloop gebaseerd op schuld. De tegoeden die wij als geld gebruiken zijn gedekt door leningen en staatschuld. Als die schulden niet netjes worden betaald, verzwakt de dekking van het girale geld. Dat kan de overheid niet laten gebeuren daar de hele economie op basis van giraal geld functioneert. Als het girale geld onderuitgaat, gaat ook de economie onderuit. Voor de overheid is het daarom van belang dat wij onze schulden en belastingen netjes betalen. Daar ziet zij streng op toe. Bijna iedereen leert vroeg of laat: je schuld aan bank en overheid, voldoe je. Anders heb je een groot probleem. Bovendien moet je schulden maken om volwaardig in de samenleving mee te kunnen doen. Geen normaal mens kan zich aan dit op schuld gebaseerde geldstelsel onttrekken.

Degradatie van bank en overheid

De libra borduurt handig op dit stelsel voort. Ze plaatst een nieuwe laag bovenop de bestaande publiek-private geldvoorziening van meerdere landen. Daarmee leunt ze op de steun die landen via de banken aan hun munt geven, zonder onderworpen te zijn aan hun gezag. Net als geldtegoeden en geldmarktinstrumenten is de libra gebaseerd op onderliggende waarden, bijeengebracht in de “libra-reserve”. Als die waarden onderuitgaan, gaat ook de libra onderuit. De libra is echter de laatste die ten onder gaat. Zij spreidt risico en bouwt voort op de meest stabiele schuldtitels op de markt. Hoezeer velen Zuckerberg de ondergang ook zouden gunnen, de banken en overheden waar Zuckerberg straks op leunt houden ze graag overeind. Door zorgvuldig te kiezen welke systeembanken en overheden hij toelaat tot de libra-reserve kan Zuckerberg zich van zijn succes verzekeren. De banken die hij verkiest worden de schuldeisers die zijn munt gaan ondersteunen. De staten waarvan hij het schuldpapier in zijn reserve stopt, worden de belastinginners die de libra tot een solide geldvorm maken. Door inning van belastingen wordt immers de rente en aflossing op het schuldpapier verzekerd. Deze uitverkoren banken en staten helpen de libra straks ongewild in het zadel. Van Zuckerberg krijgen we dan betaalgemak. Van bank en overheid de gesel van belasting en schuld.

Facebook-hegemonie

En wat als de hele Westerse wereld de libra als geld gaat gebruiken? Dan is er vast onvoldoende “betrouwbare” schuld om de libra-reserve mee te vullen. Voor Zuckerberg is dat dan echter geen probleem meer. Net als een centrale bank geeft hij immers zijn eigen munt uit. Zolang wij die als geld blijven gebruiken kan hij ook libra’s uitgeven die minder goed gedekt zijn. De onderliggende waarde is nodig om het vertrouwen in de libra te vestigen. Als de libra het vertrouwen eenmaal heeft, kan de onderliggende waarde beter uit het zicht

verdwijnen, zodat het geen schaduw werpt over de betrouwbaarheid van de munt. Zo is het zelfs denkbaar dat de libra ooit geheel ontkoppeld wordt van onderliggende waarde. De wereld heeft dan een digitale contante munt. Tegen die tijd is ook de ECB geen geldscheppende instelling meer, en haar steun voor de libra niet meer nodig. Zuckerberg en zijn vrienden dicteren dan het monetaire beleid. Of dat slecht is valt nog te bezien. Anders dan de ECB zal Zuckerberg dat beleid niet gebruiken om banken overeind te houden. Misschien dat hij wel iets goeds voor onze planeet gaat doen. Hij weet dat hij de wereldbevolking moet verleiden om zijn hegemonie te accepteren. En dat kan hij met gemak, als zijn libra van onderliggende schulden is verlost.

De libra illustreert hoe het op schuld gebaseerde geldstelsel private geldschepping kan consolideren in een supranationaal monopolie, waar nationale overheden weinig grip op hebben. Een goed moment om tot inkeer te komen, en publiek contant geld in ere te herstellen. In een volgend artikel vertellen we hoe de overheid dat zou kunnen doen.

Edgar Wortmann, Stichting Ons Geld, 5 juli 2019